

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ
ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΖΑΦΕΙΡΩ ΚΑΣΙΜΙΔΟΥ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ: Ξ2018083
ΠΡΩΤΟΣ ΕΠΟΠΤΗΣ: ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΛΙΒΑΣ
ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΠΟΠΤΗΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΕΝΤΡΩΤΗΣ

Σχολιασμένη μετάφραση από τα αγγλικά στα ελληνικά
αποσπάσματος του κειμένου με τίτλο «Cultural Heritage,
Cultural Rights, Cultural Diversity».

Κέρκυρα, 19-02-2024

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Πολιτιστική Κληρονομιά, Πολιτιστικά Δικαιώματα,
Πολιτιστική Πολυμορφία
Cultural Heritage, Cultural Rights, Cultural Diversity**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Πρόλογος.....	5
2. Μετάφρασμα.....	6
3. Πρωτότυπο κείμενο.....	15
4. Σχολιασμός.....	23
5. Βιβλιογραφία.....	27

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στο πλαίσιο της φοίτησής μου στο τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου, εκπονήθηκε η παρούσα πτυχιακή εργασία κατά το έτος 2024. Κεντρικό θέμα της εργασίας αποτελεί η μετάφραση (από τα αγγλικά στα ελληνικά) νομικού κειμένου με θέμα τη διασαφήνιση της έννοιας της πολιτιστικής κληρονομιάς και ιδιοκτησίας και την εφαρμογή της (ή μη) σε νομικό πλαίσιο, καθώς επίσης και ο σχολιασμός-επεξήγηση των μεταφραστικών τεχνικών που ακολουθήθηκαν. Τίτλος του πρωτοτύπου είναι: «Cultural Heritage, Cultural Rights, Cultural Diversity». Αντιστοίχως, στα ελληνικά, ο τίτλος μεταφράστηκε ως: «Πολιτιστική Κληρονομιά, Πολιτιστικά Δικαιώματα, Πολιτιστική Πολυμορφία». Το κείμενο έχει αμιγώς πληροφοριακό χαρακτήρα.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Πολιτιστική κληρονομιά, δίκαιο, άυλη πολιτιστική κληρονομιά, ιδιοκτησιακά δικαιώματα, πολιτιστικό αγαθό, παγκόσμια κληρονομιά.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ

Πολιτιστική Κληρονομιά, Πολιτιστικά Δικαιώματα, Πολιτιστική Πολυμορφία.

1. Εισαγωγή

Σε ένα πολυσυζητημένο άρθρο, που δημοσιεύθηκε το 1986 στο American Journal of International Law, ο συγγραφέας Τζον Μέρμαν, Καθηγητής του Πανεπιστημίου της Στάνφορντ, υποστήριξε ότι υπάρχουν "δύο τρόποι σκέψης για τα πολιτιστικά αγαθά". Ο πρώτος είναι ο εθνικιστικός τρόπος, που αντιλαμβάνεται το πολιτιστικό αγαθό ως μέρος του Έθνους, με την επιθυμία των κυβερνήσεων να το διατηρούν και να περιορίζουν τη διεθνή του κυκλοφορία. Ο δεύτερος είναι ο κοσμοπολίτικος τρόπος, που αντιλαμβάνεται το πολιτιστικό αγαθό ως κτήμα της ανθρωπότητας και υποστηρίζει την ευρύτερη πρόσβαση και κυκλοφορία για τη διευκόλυνση της ανταλλαγής και της πολιτιστικής κατανόησης μεταξύ διαφορετικών λαών του κόσμου. Μπορεί κανείς να αμφισβητήσει κατά πόσον αυτή η «ασπρόμαυρη» αναπαράσταση αντικατοπτρίζει με ακρίβεια το πνεύμα του δικαίου και των πολιτικών στάσεων της εποχής. Σίγουρα, δεν είναι αρκετά επαρκής ώστε να εξηγήσει την παρούσα κατάσταση του δικαίου και, ειδικότερα, του διεθνούς δικαίου. Σήμερα, οι τρόποι σκέψης για το πολιτιστικό αγαθό έχουν γίνει πολύ πιο σύνθετοι και εξελιγμένοι. Το πολιτιστικό αγαθό μπορεί να θεωρηθεί ως μέρος της εθνικής ταυτότητας αλλά και ως μέρος του "εδάφους", του φυσικού, δηλαδή, δημόσιου χώρου που διαμορφώνει την κοσμοθεωρία μας και που είναι μέρος αυτού, το οποίο αποκαλούμε "το περιβάλλον". Το πολιτιστικό αγαθό μπορεί να θεωρηθεί ως ένα κινητό τεχνούργημα που μπορεί να είναι οικονομικά, αλλά και πολιτιστικά, επωφελές και χρήσιμο για ανταλλαγές στο διεθνές εμπόριο. Μπορεί, όμως, να θεωρηθεί εξίσου ως μέρος μιας μοναδικής ή πολύ ειδικής παράδοσης ανθρώπινων δεξιοτήτων και τεχνουργιών που ονομάζουμε σήμερα "άυλη πολιτιστική κληρονομιά". Το πολιτιστικό αγαθό μπορεί να θεωρηθεί ως αντικείμενο των ατομικών και ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων, αλλά και ως δημόσιο κτήμα. Χρέος των κυβερνήσεων είναι να το διαφυλάσσουν και να το μεταδίδουν στις επόμενες γενιές. Επιπλέον, το πολιτιστικό αγαθό μπορεί να θεωρηθεί ως μια βασική διάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,

όταν αντικατοπτρίζει την πνευματική, θρησκευτική και πολιτιστική ιδιαιτερότητα μειονοτήτων και ομάδων. Αυτή η ιδιαιτερότητα, που είναι εκ των πραγμάτων αντίθετη με την ιδέα της κληρονομιάς ως μέρους του Έθνους, βρίσκει την πλέον έκδηλη έκφρασή της στα πολιτιστικά δικαιώματα των αυτοχθόνων λαών στη Διακήρυξη του ΟΗΕ το 2007. Τέλος, μια άλλη οπτική για το πολιτιστικό αγαθό, είναι να το τοποθετήσουμε στο πλαίσιο της εξελισσόμενης δομής του διεθνούς δικαίου όσον αφορά στις ένοπλες συγκρούσεις. Υπό αυτό το πρίσμα, το πολιτιστικό αγαθό έχει γίνει στοιχείο καινοτομίας και προοδευτικής ανάπτυξης του δικαίου, τουλάχιστον προς τρεις διακριτές κατευθύνσεις: Πρώτον, την έξαρση των επιθέσεων κατά του πολιτιστικού αγαθού στο νόμιμο καθεστώς των διεθνών εγκλημάτων, ιδιαίτερα δε εγκλημάτων πολέμου και κατά της ανθρωπότητας· δεύτερον, την παγίωση του νόμου για την ατομική ποινική ευθύνη στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου, και όχι μόνο του εσωτερικού, για σοβαρά αδικήματα κατά των πολιτιστικών αγαθών· και, τρίτον, την προοδευτική ανάπτυξη του νόμου για την ευθύνη του Κράτους σχετικά με την εσκεμμένη καταστροφή των πολιτιστικών αγαθών.

Σε αυτήν την περίπλοκη διαδικασία σκέψης για το πολιτιστικό αγαθό, αντιστοιχεί μια πολυπλοκότητα και ως προς το δίκαιο.

Το διεθνές δίκαιο που εφαρμόζεται στο πολιτιστικό αγαθό έχει υποστεί μια εντυπωσιακή και συνεχή πρόοδο τα τελευταία πενήντα χρόνια. Από τη δημιουργία της Εκπαιδευτικής, Επιστημονικής και Επιμορφωτικής Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών(UNESCO), έχει υιοθετηθεί πλήθος από πολύπλευρες συνθήκες που έχουν συμβάλει στο να δοθεί συγκεκριμένο νόημα στην έννοια του «πολιτιστικού αγαθού» η οποία προηγουμένως ήταν ασαφής και κατακερματισμένη. Το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο έχει συνταχθεί με συγκεκριμένους κανόνες για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών στην περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης, είτε διεθνούς είτε εσωτερικής.

Υποχρεώσεις για την πρόληψη και καταστολή της παράνομης εμπορίας κινητών πολιτιστικών αγαθών έχουν αναγνωριστεί από έναν αυξανόμενο αριθμό κρατών εισαγωγής και εξαγωγής. Η καινοτόμος έννοια της «παγκόσμιας κληρονομιάς» έχει αποτελέσει τη βάση για την ανάπτυξη ενός συστήματος διεθνούς συνεργασίας για τη συντήρηση και την αξιοποίηση ορισμένων πολιτιστικών και φυσικών κληρονομιών εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας. Πιο πρόσφατα, στις αρχές του

21ου αιώνα, η διεθνής συμβατική προστασία έχει επεκταθεί και στην υποβρύχια κληρονομιά και την άυλη πολιτιστική κληρονομιά. Κάποιες από αυτές τις συνθήκες έχουν αποκτήσει έναν σχεδόν παγκόσμιο χαρακτήρα, καθώς σχεδόν όλα τα κράτη έχουν γίνει συμβαλλόμενα μέλη τους. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς του 1972, στην οποία είναι προς το παρόν μέλη 189 κράτη. Άλλες συνθήκες, ακόμη κι αν δεν έχουν αποκτήσει ακόμη παγκόσμια νομική αξία, έχουν αποκτήσει μια συνεχή αύξηση στον αριθμό των μελών τους. Αυτό ισχύει, για παράδειγμα, για τη Σύμβαση των Παρισίων το 1970 για τα Μέσα Απαγόρευσης και Πρόληψης της Παράνομης Εισαγωγής, Εξαγωγής και Μεταφοράς Ιδιοκτησίας της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και τη Σύμβαση της Χάγης για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Περίπτωση Ένοπλης Σύγκρουσης, με τα δύο επιπλέον πρωτόκολλα.

Δεδομένου του γενικού εισαγωγικού χαρακτήρα αυτής της εισήγησης, δεν είναι δικό μου καθήκον να εξετάσω αυτές τις διεθνείς συνθήκες ως προς το περιεχόμενο και το πεδίο εφαρμογής τους. Αντιθέτως, θα ήθελα να θέσω το ερώτημα εάν, πέρα από αυτές τις συνθήκες, υπάρχει σήμερα ένας πυρήνας αρχών του γενικού διεθνούς δικαίου που εφαρμόζονται για την προστασία του πολιτιστικού αγαθού, ως τέτοιου και που δεσμεύουν όλα τα Κράτη, ανεξάρτητα από τη συγκατάθεσή τους να δεσμευθούν στο πλαίσιο συγκεκριμένων συνθηκών των οποίων είναι μέλη. Το Διεθνές Δικαστήριο (ΔΔ) σπανίως είχε την ευκαιρία να απευθύνει αυτό το ερώτημα. Στην παλιά υπόθεση του Ναού Preah Vihear, που επανήλθε στην επιφάνεια από το ΔΔ, αν και ο χώρος πολιτιστικού ενδιαφέροντος σε αυτήν την περίπτωση δεν ήταν αντικείμενο της διαμάχης ως πολιτιστικό αντικείμενο αυτό καθαυτό (διαδραμάτισε πρωταρχικό ρόλο ώστε να είναι σημείο αναφοράς για τον καθορισμό ενός αμφιλεγόμενου ορίου), το Δικαστήριο απεφάνθη ότι η Ταϊλάνδη υπόκειντο σε διεθνή υποχρέωση να επιστρέψει στην Καμπότζη μέρη του χώρου πολιτιστικού ενδιαφέροντος που είχαν αφαιρεθεί. Η υπόθεση προσφυγής του Λιχτενστάιν εναντίον της Γερμανίας το 2004, σχετικά με την αποζημίωση που αιτήθηκε το Λιχτενστάιν για ορισμένα έργα τέχνης που απαλλοτριώθηκαν μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο σε τρίτη χώρα, δεν προχώρησε πέρα από τη φάση των προκαταρκτικών ενστάσεων και το Δικαστήριο αρνήθηκε να ασκήσει δικαιοδοσία. Πιο πρόσφατα, το ΔΔ ανέπτυξε τη σημασία του πολιτιστικού αγαθού στο πλαίσιο της γενοκτονίας και, στην υπόθεση για τα Συγγενικά Δικαιώματα Ναυσιπλοΐας (Κόστα Ρίκα εναντίον Νικαράγουα),

υποστήριξε τις πολιτιστικές παραδόσεις της τοπικού αυτόχθονος πληθυσμού ως στοιχείο του δικαιώματός τους για τη διατήρηση μιας οικονομίας ιδιοκατανάλωσης (αλιεία). Επίσης, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, είχε την ευκαιρία να λάβει θέση σε μια υπόθεση για τη δύσκολη σχέση ανάμεσα στα ατομικά δικαιώματα και το δημόσιο συμφέρον, όσον αφορά το πολιτιστικό αγαθό. Ωστόσο, έχει προχωρήσει μόνο σε μια στενή εφαρμογή των διατάξεων του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για την προστασία της ιδιωτικής περιουσίας.

Παρά την έλλειψη διεθνούς νομολογίας, μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι, σε αυτόν τον τομέα, η διεθνής πρακτική και η ακαδημαϊκή γνώμη απέχουν από τον εντοπισμό κάποιων γενικών αρχών που να συγκρίνονται με εκείνες που έχουν προκύψει στον τομέα της προστασίας άλλων "διεθνών δημοσίων αγαθών", όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα και το περιβάλλον, που έχουν γενικώς αναγνωριστεί ως μέρος του εθιμικού δικαίου.

Παρά την εμφανή έλλειψη προόδου στην δικονομική ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά, η άποψη αυτού του συγγραφέα είναι ότι ορισμένες εκδηλώσεις της πρακτικής και της νομολογίας υποδεικνύουν ότι η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί ολοένα και μεγαλύτερη ανησυχία για τη διεθνή κοινότητα και ότι ορισμένες υποχρεώσεις μπορούν να επιβληθούν στα Κράτη, ως απόρροια του γενικού διεθνούς δικαίου, για τη διαφύλαξη του πολιτιστικού αγαθού άλλων Κρατών, σε πεδία πέρα από την εθνική δικαιοδοσία, ακόμη και εντός του εδάφους και της δικαιοδοσίας του.

Στις επόμενες ενότητες, θα επιχειρήσω να περιγράψω το εξελισσόμενο νομικό πλαίσιο της διεθνούς προστασίας των πολιτιστικών αγαθών, με τις υποκείμενες αρχές της, καθώς και τα όρια του εθιμικού δικαίου σε αυτό το θέμα. Για να διευκολυνθεί μια συστηματική προσέγγιση στο ζήτημα, η αναδόμηση αυτών των αρχών γίνεται από τη σκοπιά (1) της σχέσης τους με τα διάφορα πλαίσια στα οποία προέκυψε το πρόβλημα της προστασίας των πολιτιστικών αγαθών, ήτοι, πόλεμος ή ειρήνη, (2) των διάφορων τύπων περιουσίας - κινητής ή ακίνητης, (3) της φυσικής τους τοποθεσίας - εθνικό έδαφος ή κοινοί χώροι και (4) της φύσης τους – υλικές ή άυλες.

2. Η Υποχρέωση για Σεβασμό των Πολιτιστικών Αγαθών κατά τη διάρκεια Ένοπλης Σύγκρουσης

Το κλασικό διεθνές δίκαιο επέβαλε πολύ λίγους περιορισμούς στην ελευθερία των Κρατών να καταστρέφουν ή να λεηλατούν καλλιτεχνική ή ιστορική περιουσία του εχθρού σε περίπτωση πολέμου. Δε χρειάζεται να ανατρέξουμε στην αρχαιότητα, η οποία προσφέρει χαρακτηριστικά παραδείγματα ολικής καταστροφής των πολιτιστικών αγαθών του εχθρού, αλλά αρκεί να θυμηθούμε ότι ακόμη και κατά τη διάρκεια της Αναγέννησης, μια εποχή που είδε την άνθιση της τέχνης και της ομορφιάς ως σύμβολα της εξουσίας στην υπηρεσία του Κράτους ή της Εκκλησίας, ο πατέρας της σύγχρονης πολιτικής επιστήμης, ο Μακιαβέλλι, υπερασπίστηκε την ανάγκη ολικής καταστροφής των κατεκτημένων πόλεων, θεωρώντας ότι «στ' αλήθεια, δέν υπάρχει άλλος πιο σίγουρος τρόπος να τις κατέχεις, από το να τις καταστρέφεις. Όποιος μάλιστα γίνει αφέντης μιας πόλης που είναι συνηθισμένη να ζει ελεύθερη και δεν την καταστρέφει, πρέπει να περιμένει ότι θα τον καταστρέψει αυτή». Έναν αιώνα αργότερα, ο Αλμπερίκο Τζεντίλι, ένας από τους πατέρες της σύγχρονης επιστήμης του διεθνούς δικαίου, αφιέρωσε στο Κεφάλαιο VI του κύριου έργου του «De Jure belli libri tres» το σημαντικότερο τίτλο «victos praetera spoliare ornamentis licet». Η κατάκτηση της Ρώμης από το γερμανικό στρατό του Κάρολου Ε', ο Τριακονταετής Πόλεμος του 17^{ου} αιώνα και η συστηματική λεηλασία που οργάνωσε ο Ναπολέων, ειδικά κατά τη διάρκεια της ιταλικής εκστρατείας, φαίνεται να επιβεβαιώνουν αποτελεσματικά την αλήθεια της προειδοποίησης του Μακιαβέλλι και τον νέο ρόλο που δόθηκε στο πολιτιστικό αγαθό ως στοιχείο της εορταστικής αποστολής των ευρωπαϊκών δυνάμεων.

Μόνο στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα αρχίζει να αμφισβητείται η νομιμότητα της καταστροφής και της λεηλασίας στη διάρκεια πολέμου. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, το πρώτο βήμα προς τον περιορισμό των μέσων και των τρόπων διεξαγωγής του πολέμου έγινε με τη σύνταξη του «Κώδικα Lieber», που τέθηκε σε ισχύ κατά τη διάρκεια του Αμερικανικού Εμφυλίου Πολέμου και υιοθετήθηκε από τις δυνάμεις της Ένωσης το 1863. Αυτές οι αρχές επαναλαμβάνονται στη Διακήρυξη των Βρυξελλών του 1874, που υιοθετήθηκε κατά τη διάρκεια διακυβερνητικής διάσκεψης που προώθησε η Ρωσία. Αυτή η διακήρυξη προέβλεπε, στα Άρθρα VIII και XVII, την απαγόρευση προς τους εμπολέμους να επιτίθενται και να λεηλατούν περιουσία και

κτίρια που ήταν αφιερωμένα στη θρησκεία, την εκπαίδευση, την τέχνη και την επιστήμη. Ακόμη κι αν η Διακήρυξη των Βρυξελλών δεν απέκτησε ποτέ νομική, δεσμευτική ισχύ λόγω της αντίθεσης της Μεγάλης Βρετανίας, η επίδρασή της στην εξέλιξη της επόμενης πρακτικής και νομοθεσίας είναι αισθητή. Οι αρχές της επαναλαμβάνονται με σχεδόν λυρικό τρόπο στο διάσημο Εγχειρίδιο της Οξφόρδης για τον Πόλεμο στην Ξηρά, που υιοθετήθηκε το 1880 από το κορυφαίο «Institut de droit international». Τα Άρθρα 34 και 53 του Εγχειριδίου επιβεβαιώνουν την απαγόρευση πράξεων πολέμου κατά ιστορικών μνημείων, αρχείων και έργων τέχνης και ενσωματώνονται στα νομικά δεσμευτικά όργανα που προκύπτουν από τις Διασκέψεις για την Ειρήνη το 1899 και το 1907.

Παρά την πρόοδο που σημειώθηκε με την υιοθέτηση αυτών των δεσμευτικών οργάνων, δεν μπορεί ακόμη, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, να βρεθεί βέβαιη απόδειξη για την ύπαρξη ενός κανόνα στο εθιμικό διεθνές δίκαιο που να επιβάλλει στα Κράτη το καθήκον να σεβαστούν την πολιτιστική κληρονομιά σε διάρκεια πολέμου. Αυτό που λείπει ακόμη την εποχή αυτή, είναι μια κανονιστική οριστικοποίηση του τι μπορεί να θεωρηθεί ως πολιτιστικό αγαθό. Η προστασία δεν παρέχεται σε μια ενιαία κατηγορία «πολιτιστικών αγαθών», αλλά αποσπασματικά σε ορισμένα αγαθά που προσδιορίζονται εμπειρικά, όπως οι ιστορικοί, θρησκευτικοί και εκπαιδευτικοί χώροι, τα οποία θεωρούνται άξια προστασίας ως μη προστατευόμενοι χώροι, ως ιδιωτική ή δημόσια περιουσία, και σε δέσμες με εκείνα που προορίζονται για ανθρωπιστική λειτουργία, όπως τα νοσοκομεία. Τελικά, η προστασία υπόκειται στον όρο «εφόσον είναι εφικτό» και στη ρήτρα «si omnes», οι οποίοι αποδυναμώνουν σημαντικά τον «δημιουργικό» χαρακτήρα των διατάξεων της Σύμβασης.

Μόλις μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με την έγκριση του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και την κήρυξη των θεμελιωδών αρχών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου από την Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων το 1948 και τις Συμβάσεις της Γενεύης το 1949, η ιστορική συγκυρία ευνοεί την εκπόνηση, σε παγκόσμιο επίπεδο, γενικών αρχών σχετικά με την προστασία των πολιτιστικών αγαθών κατά τη διάρκεια ένοπλης σύγκρουσης. Σε αυτό το πλαίσιο, η UNESCO αποτελεί ηγετικό παράγοντα. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1950, έχει συνεισφέρει στην έγκριση διεθνών συμβάσεων, συστάσεων και διακηρύξεων που συμβάλλουν από κοινού στην ανάπτυξη του γενικού

διεθνούς δικαίου. Μπορούμε να αναλύσουμε αυτήν τη συνεισφορά σε διάφορα επίπεδα.

Το πρώτο επίπεδο αντιστοιχεί στην εννοιολογική δημιουργία της κατηγορίας του «πολιτιστικού αγαθού» ως αυτόνομης νομικής κατηγορίας που απαιτεί διεθνή προστασία για την εγγενή αξία του πολιτισμού και όχι ως έμμεσου αποτελέσματος της προστασίας των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας ή της κυριαρχίας του Κράτους. Αυτή η εννοιολογική μετάβαση χαρακτηρίζεται από τη Σύμβαση της Χάγης του 1954, η οποία παρέχει έναν πρωτότυπο και συνεκτικό ορισμό του «πολιτιστικού αγαθού» βάσει τριών νομικών κριτηρίων: (1) η «ύψιστη σημασία» των αγαθών για τον πολιτισμό και τους ανθρώπους· (2) ένα τυπολογικό κριτήριο βασισμένο στον προσδιορισμό τριών κατηγοριών αγαθών· και (3) το κριτήριο εγγραφής σε μια λίστα ειδικής προστασίας που υποδεικνύει τα αγαθά εξαιρετικής σημασίας.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, παράλληλα με το νομικό ορισμό, η Σύμβαση της Χάγης εισάγει την εξής έννοια: τα πολιτιστικά αγαθά δεν πρέπει να προστατεύονται βάσει της υλικής τους αξίας, αλλά ως στοιχεία παγκόσμιου ενδιαφέροντος για τη διατήρηση της μεγάλης ποικιλίας των συνεισφορών που κάνουν όλοι οι λαοί στον πολιτισμό του κόσμου. Αυτή η ιδέα διακηρύχθηκε στο διάσημο απόσπασμα του Προοιμίου της Σύμβασης του 1954, το οποίο αναφέρει: «Πεπεισμένοι ότι η καταστροφή των πολιτιστικών αγαθών οποιουδήποτε λαού συνιστά καταστροφή των πολιτιστικών αγαθών ολόκληρης της ανθρωπότητας, καθώς κάθε λαός ξεχωριστά συμβάλλει στη δημιουργία του παγκόσμιου πολιτισμού».

Στο τρίτο επίπεδο, οι δραστηριότητες της UNESCO έχουν συμβάλει στην ενίσχυση του προστατευτικού ρόλου του πολιτιστικού αγαθού κατά τη διάρκεια ένοπλων συγκρούσεων με την προοδευτική ανάπτυξη αρχής της διεθνούς ατομικής ποινικής ευθύνης για σοβαρές πράξεις καταστροφής και βλάβης σε πολιτιστικά αγαθά. Το δεύτερο Πρόσθετο Πρωτόκολλο της Σύμβασης της Χάγης, που έγινε αποδεκτό το 1999 και ισχύει από το 2004, ενσωματώνει αυτήν την αρχή στο Κεφάλαιο 4 και προβλέπει την υποχρέωση των συμβαλλομένων κρατών να εισαγάγουν ή να διατηρήσουν στο εθνικό τους δίκαιο ποινικούς κανόνες που επιτρέπουν την τιμωρία εκείνων που ευθύνονται για «σοβαρές» απόπειρες κατά των πολιτιστικών αγαθών. Για τις πιο σοβαρές παραβάσεις, όπως η καταστροφή ιδιοκτησιών που έχουν εγγραφεί στο μητρώο «ενισχυμένης προστασίας» ή η ευρεία

καταστροφή ιδιοκτησιών που προστατεύονται από το Πρωτόκολλο, Άρθρο 16, όπου προβλέπει την καθολική δικαιοδοσία εφόσον ο επιζητούμενος εντοπίζεται στο πλαίσιο του δικαστηρίου. Παράλληλα με τα όργανα της UNESCO, η αρχή της ποινικής ευθύνης για σοβαρές πράξεις καταστροφής και βλάβης των πολιτιστικών αγαθών στο πλαίσιο ένοπλων συγκρούσεων έχει επίσης καθιερωθεί στις καταστατικές Πράξεις των διεθνών ποινικών δικαιοδοσιών και στη νομολογία τους. Το Άρθρο 3(δ) του Κανονισμού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία (ICTY) περιλαμβάνει ως εγκλήματα πολέμου την εσκεμμένη καταστροφή, λεηλασία και βλάβη σε θρησκευτικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα και σε μνημεία, έργα τέχνης και επιστήμης. Παρόμοιες διατάξεις υπάρχουν και στον Κανονισμό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (Άρθρα 8(2)(β)(9) και 8(2)(γ)(4)). Το ICTY έχει ήδη εφαρμόσει τη συγκεκριμένη διάταξη του Άρθρου 3(δ) σε μια σειρά από υποθέσεις, με το πιο σημαντικό περιστατικό να αφορά τις επιθέσεις κατά της ιστορικής πόλης του Ντουμπρόβνικ. Σε αυτήν την υπόθεση, το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να επιβεβαιώσει ότι το έγκλημα σκόπιμης καταστροφής ή βλάβης που διαπράχθηκε σε ιδρύματα αφιερωμένα στη θρησκεία, τη φιλανθρωπία, την εκπαίδευση και τις τέχνες και επιστήμες, καθώς και σε ιστορικά μνημεία και έργα τέχνης και επιστήμης, αντιπροσωπεύει μια παραβίαση των αξιών που προστατεύονται ειδικά από τη διεθνή κοινότητα.

Η νομολογία του ICTY έχει υπερβεί τη συγκεκριμένη διάταξη του Άρθρου 3(δ) του Κανονισμού του και έχει αναγνωρίσει σε μια σειρά από υποθέσεις ότι η εσκεμμένη καταστροφή θρησκευτικής και πολιτιστικής περιουσίας ενός λαού ή μιας ομάδας μπορεί να αποτελεί μέρος ενός εγκλήματος «κατά της ανθρωπότητας» (κυρίως του εγκλήματος της δίωξης, που προβλέπεται στο Άρθρο 5(η) του Κανονισμού), «καθώς όλη η ανθρωπότητα πράγματι τραυματίζεται από την καταστροφή ενός μοναδικού θρησκευτικού πολιτισμού και των συνοδευτικών πολιτιστικών αγαθών."

Τέλος, αυτό που είναι σημαντικότερο για το ερώτημα που αναφέρεται σε αυτό το κεφάλαιο είναι ότι η νομολογία του ICTY αναγνωρίζει ρητά ότι η ποινικοποίηση της σκόπιμης καταστροφής των πολιτιστικών αγαθών απορρέει από το εθιμικό διεθνές δίκαιο.

Άλλες εκδηλώσεις της σύγχρονης διεθνούς πρακτικής δείχνουν πώς η απαγόρευση πράξεων σκόπιμης καταστροφής πολιτιστικής περιουσίας μεγάλης σημασίας, χωρίς καμία δικαιολογία στρατιωτικής ανάγκης, είναι προ των πυλών να επικυρωθεί από το εθιμικό διεθνές δίκαιο. Στις 17 Οκτωβρίου 2003, η Γενική Συνέλευση της UNESCO ενέκρινε με ομοφωνία τη Διακήρυξη για τη Σκόπιμη Καταστροφή των Πολιτιστικών Αγαθών, η οποία ισχύει τόσο κατά τη διάρκεια του πολέμου όσο και κατά τη διάρκεια της ειρήνης. Ένα χρόνο μετά από αυτήν τη σημαντική Διακήρυξη, η σκόπιμη καταστροφή ιδιοκτησίας ιστορικής και πολιτιστικής σημασίας κρίθηκε ως παράνομη από το διεθνές εθιμικό δίκαιο. Στην περίπτωση της καταστροφής της «Stela de Matara» στο πλαίσιο των συγκρούσεων μεταξύ Ερυθραίας και Αιθιοπίας τα έτη 1998-2000, η Επιτροπή Αποζημιώσεων, που ιδρύθηκε από τις ειρηνευτικές συμφωνίες που συνήχθησαν στο Αλγέρι στις 12 Δεκεμβρίου 2000, αποφάσισε ότι η Αιθιοπία θεωρήθηκε υπεύθυνη, ως δύναμη κατοχής, για τη σκόπιμη καταστροφή της Stela, ενός αντικειμένου με μεγάλη ιστορική σημασία για την Ερυθραία. Δεδομένου ότι ούτε η Αιθιοπία ούτε η Ερυθραία ήταν συμβαλλόμενα μέρη στη Σύμβαση της Χάγης του 1954, αυτή η απόφαση έχει μεγάλη σημασία για την ανασυγκρότηση του εθιμικού διεθνούς δικαίου για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών στην περίπτωση ένοπλων συγκρούσεων. Στην παράγραφο 113 αυτής της απόφασης, η Επιτροπή αναγνωρίζει ρητώς «ότι η κατεδάφιση της stela αποτελούσε παραβίαση του εθιμικού διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου».

Κατά συνέπεια, βάσει αυτών των στοιχείων της διεθνούς πρακτικής και αντίθετα προς την αρνητική γνώμη ορισμένων συγγραφέων, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι, προς το παρόν, έχει διαμορφωθεί ένα γενικό διεθνές νόμιμο πρότυπο που επιβάλλει σε όλα τα Κράτη το καθήκον να απέχουν, σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης, από ενέργειες σκόπιμης καταστροφής πολιτιστικών αγαθών με μεγάλη σημασία για τον λαό ή για τη διεθνή κοινότητα συνολικά.

ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ

Cultural Heritage, Cultural Rights, Cultural Diversity

1. Introduction

In a much-debated article published in 1986 in the American Journal of International Law, the author, Professor John Merryman of Stanford University, maintained that there are “two ways of thinking about cultural property”. The first is the nationalistic way, which conceives of cultural property as part of the Nation, with the attendant desire of governments to retain it and limit its international circulation. The second is the cosmopolitan way, which looks at cultural property as heritage of humankind and therefore supports the broadest access and circulation to facilitate exchange and cultural understanding among different peoples of the world. One may question whether this black and white representation accurately reflected the spirit of the law and the policy attitudes of the time. Certainly, it can hardly be adequate to explain the present state of the law and in particular of international law. Today, the ways of thinking about cultural property have become much more complex and sophisticated. Cultural property may be seen as part of national identity but also as part of the “territory,” that is of the physical public space that conditions our world view and which is part of what we normally call “the environment”. Cultural property may be seen as moveable artifacts that may be economically advantageous and culturally useful to exchange in international commerce; but they may be seen also as part of a unique or very special tradition of human skills and craft that today we call “intangible cultural heritage”. Cultural property may be seen as the object of individual rights, property rights, but also as public patrimony which is the duty of governments to safeguard and transmit to future generations. Further, cultural property may be seen as an essential dimension of human rights, when it reflects the spiritual, religious and cultural specificity of minorities and groups. This specificity, which is actually antagonistic to the idea of heritage as part of the Nation, finds its most pregnant expression in the cultural rights of indigenous peoples in the 2007 UN Declaration. Finally, another way of thinking of cultural property is to place it in the context of the evolving structure of international

law of armed conflict. In this regard, cultural property has become an element for innovation and progressive development of the law at least in three distinct directions: first, the elevation of attacks against cultural property to the legal status of international crimes, especially war crimes and crimes against humanity; second, the consolidation of the law of individual criminal responsibility under international law, not only under domestic law, for serious offences against cultural objects; and, third, the progressive development of the law of State responsibility for intentional destruction of cultural heritage.

To this complexification of the ways of thinking about cultural property has corresponded a complexification of the law.

International law applicable to cultural property has undergone remarkable and constant progress in the past fifty years. Since the creation of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), numerous multilateral treaties have been adopted that have contributed to giving a precise meaning to the concept of “cultural heritage”, previously considered elusive and fragmented. International humanitarian law has been complemented by specific rules on the protection of cultural property in the event of armed conflict, either international or internal. Obligations to prevent and repress the illicit traffic of movable cultural property have been recognized by a growing number of importing and exporting States. The innovating concept of “world heritage” has provided the basis for the development of a system of international cooperation for the conservation and valorization of certain cultural and natural properties of outstanding universal value. More recently, at the threshold of the 21st century, the international conventional protection has been extended to underwater heritage and intangible cultural heritage. Some of these treaties have acquired a near-universal character, as almost all States have become parties to them. Such is the case of the 1972 World Heritage Convention, to which there are currently 189 States Parties. Other treaties, even if they have not yet gained a universal legal value, have met with a constant increase in the number of States Parties; that is the case of the 1970 Paris Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property and the Hague Convention on the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, with its two additional protocols.

Given the general introductory character of this contribution, it is not my task to examine these international treaties in their substantive content and scope. I rather want to raise the question whether, besides and beyond these treaties, there is to day a core of principles of general international law applicable to the protection of cultural heritage as such, which are binding upon all States independently of their consent to be bound under specific treaties of which they are parties. The International Court of Justice (ICJ) has rarely had an opportunity to address this question. In the old case of the Temple of Preah Vihear, now revived before the ICJ, although the cultural site in question was not the subject matter of the dispute as cultural object per se –it had the instrumental role of being a point of reference for setting a controversial boundary – the Court ruled that Thailand was under an international obligation to return to Cambodia parts of the cultural site that had been removed. The case that Liechtenstein brought against Germany in 2004, regarding the restitution requested by Liechtenstein of certain works of art expropriated after World War II in a third country, never moved beyond the preliminary objections phase and the Court declined to exercise jurisdiction. More recently, the ICJ has elaborated on the relevance of cultural heritage in the context of genocide and, in the case of Navigational and Related Rights (Costa Rica v. Nicaragua), it has upheld cultural traditions of local indigenous population as a component of their right to the preservation of a form of subsistence economy (fishing). The European Court of Human Rights, on its part, has had the opportunity to take a position in one case on the difficult relationship between individual rights and public interest with regard to cultural property. But it has not gone, in that judgment, beyond a narrow application of the provisions of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights on the protection of private property.

Alongside the scarcity of international case law, one can find that, in this realm, inter-national practice and scholarly opinion are far from having identified general principles comparable to those which have emerged in the area of the protection of other “inter-national public good”, such as human rights and the environment, which have been generally recognized as having become part of customary law.

In spite of this apparent lack of progress in the jurisprudential development of inter-national law applicable to cultural property, it is the opinion of this writer that certain manifestations of the practice and case law already indicate that the protection of cultural heritage is becoming more and more a concern of the international

community and that certain obligations can be imposed upon States, as a matter of general international law, for the safeguarding of the cultural heritage of other States, in the spaces beyond national jurisdiction, and even within their territory and their jurisdictions. In the following sections, I will attempt to outline the evolving legal framework of international cultural property protection with its underlying principles as well as limits of customary law on this matter. In order to facilitate a systematic approach to the issue, the reconstruction of these principles is undertaken from the standpoint of (1) their relation to the different contexts in which the problem of the protection of cultural property has arisen, that is, war or peace, (2) the different types of property –movable or immovable; (3) its physical location – national territory or common spaces; and (4) its nature – tangible or intangible.

2. The Obligation to Respect Cultural Property in the Event of Armed Conflict

Classic international law imposed very few limits upon the freedom of States to destroy or pillage artistic or historic property of an enemy in the case of war. Without going back to Ancient times, which offers pungent examples of total destruction of an enemy's cultural heritage, one need only remember that even during the Renaissance, a time that saw the triumph of art and beauty as symbols of power at the service of the State or the Church, the father of modern political science, Machiavelli, defended the need of total destruction of conquered cities, seen as "there is no safe way to retain them otherwise than by ruining them. And he who becomes master of a city accustomed to freedom and does not destroy it, may expect to be destroyed by it". One century later, Albericus Gentili, one of the fathers of the modern science of international law, dedicated to Chapter VI of its main work "De Jure belli libri tres" the meaningful title "victos praetera spoliare ornamentis licet". The conquest of Rome by the German army of Charles V, the Thirty Years War of the 17th century and the systematic pillage organized by Napoleon, in particular during the Italian campaign, seem to prove in an efficient manner the truth of Machiavelli's warning and the new role given to cultural heritage as an element of celebration of the imperial mission of the European powers.

It is only in the second half of the 19th century that the legitimacy of the destruction and pillage in the event of war begins to be questioned. In the United States, the first step towards limiting the means and modalities of conduct of warfare was made with the writing of the “Lieber Code”, drafted during the American Civil War and adopted by the Union forces in 1863. These principles can be found again in the Brussels Declaration of 1874 adopted by occasion of an intergovernmental conference promoted by Russia. This declaration provided, in Articles VIII and XVII, for the prohibition for belligerents from attacking and looting the property and buildings dedicated to religion, education, art and science. Even if the Brussels Declaration has never become legally binding, because of the opposition of Great Britain, its influence on the evolution of subsequent practice and law is considerable. Its principles are repeated in a nearly literal manner in the famous Oxford Manual on Land Warfare, adopted in 1880 by the prestigious Institut de droit international. Articles 34 and 53 of the Manual confirm the prohibition of acts of warfare against historical monuments, archives and works of art, and are subsequently incorporated in binding instruments resulting from the Peace Conferences of 1899 and 1907.

Despite the progress marked by the adoption of these binding instruments, one cannot yet find, at the beginning of the 20th century, sure evidence of the existence of a rule of customary international law that imposes upon States the duty to respect cultural heritage in times of war. What is still missing at this time is a normative definition of what can be considered cultural heritage; protection is not given to a unitary category of “cultural property”, but rather in a fragmented manner to certain property identified empirically, such as historical, religious and educational sites, which are deemed worthy of protection as non-protected sites, as private or public property, and bundles with those destined to a humanitarian function, such as hospitals. □ □ Finally the protection is conditioned by the clause “to the possible extent” and the clause “si omnes” which considerably weaken the “norm creating” character of the treaty provisions.

It is only after World War II, with the adoption of the United Nations Charter and the proclamation of the fundamental principles of human rights and humanitarian law by the Universal Declaration of Human Rights of 1948 and the Geneva Conventions of 1949, that the historical context turns favorably to the elaboration, at the universal level, of general principles regarding the protection of cultural property in the event of armed conflict. In this context, UNESCO has become the leading actor.

Starting from the early 1950s, it has contributed to the adoption of international conventions, recommendations and declarations that, taken together, contribute to the development of general international law. One can analyze this contribution on several levels.

The first level corresponds to the conceptualization of the category of “cultural property” as an autonomous legal category that requires international protection for the intrinsic value of culture and not as an indirect consequence of the protection of property rights or State sovereignty. This conceptual shift is marked by the 1954 Hague Convention, which gives an original and homogeneous definition of “cultural property” according to three legal criteria: (1) the “great importance” of the property for civilization and peoples; (2) a typological criterion founded upon the identification of three categories of property; and (3) the criterion of registration on a list of special protection that signals the properties of exceptional importance.

At a second level, and alongside the legal definition, the Hague Convention introduces the concept that cultural properties must not be protected by virtue of their material value, but rather as elements of global interest in the conservation of the great variety of contributions given by all peoples to the civilization of the world. This idea is proclaimed in the famous passage of the Preamble of the 1954 Convention, which recites: “Being convinced” that damage to cultural property belonging to any people whatsoever means damage to the cultural heritage of all mankind, since each people makes its contributions to the culture of the world”.

At the third level, the activities of UNESCO have contributed to the reinforcement of the protection of cultural heritage in the event of armed conflict by the progressive development of the principle of international individual criminal responsibility by grave acts of destruction and damaging of cultural property. The second Additional Protocol to the Hague Convention, adopted in 1999 and in force since 2004 enshrines this principle in Chapter 4 and provides for the obligation of contracting States to introduce or maintain in their municipal law criminal rules that allow for the punishment of those responsible for “grave” attempts against cultural heritage. For the most serious violations, such as the destruction of properties inscribed in the register of “enhanced protection” or the wide-scale destruction of properties protected by the Protocol, Article 16 provides for universal jurisdiction as long as the person sought after can be found in the territory of the forum. Alongside the UNESCO instruments, the principle of criminal responsibility for grave acts

against the integrity of cultural heritage in the context of armed conflicts has also been enshrined in the constitutive Acts of international criminal jurisdictions and their jurisprudence. Article 3(d) of the Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (ICTY) includes as war crimes the intentional destruction, pillage and damage to religious and educational institutions and to monuments, works of art and of science. Similar provisions can be found in the Statute of the International Criminal Court (Articles 8(2)(b)(ix) and 8(2)(c)(iv)). The ICTY has already applied the specific provision of Article 3(d) in a series of cases, the most important of which is that concerning attacks against the historical city of Dubrovnik. In that case, the Tribunal has had the opportunity to affirm that the crime of destruction or willful damage done to institutions dedicated to religion, charity, education, and the arts and sciences, and to historic monuments and works of art and science represents a violation of values especially protected by the international community.

The case law of the ICTY has gone beyond the specific provision of Article 3(d) of its Statute and has recognized in a series of cases that the willful destruction of religious and cultural property of a people or a group can be part of a crime “against humanity” (notably the crime of persecution, provided for in Article 5(h) of the Statute), “for all humanity is indeed injured by the destruction of a unique religious culture and its concomitant cultural objects.”

Lastly, what is most important for the question addressed in this chapter – the caselaw of the ICTY has expressly recognized that the criminalization of the willful destruction of cultural heritage is sanctioned by customary international law.

Other manifestations of contemporary international practice show how the prohibition of acts of willful destruction of cultural property of great importance, beyond any justification of military necessity, is on the way to become sanctioned by customary international law. On 17 October 2003 UNESCO’s General Conference adopted by consensus the Declaration concerning the Intentional Destruction of Cultural Heritage, which applies both in times of war and times of peace.

One year after this important Declaration, the intentional destruction of a property of historical and cultural importance has been qualified as illicit in the sense of customary international law. In the case of the destruction of the “Stela de Matara” in the context of the conflict between Eritrea and Ethiopia in the years 1998-2000, the Claims Commission, established by the peace accords concluded in Algiers on 12 December 2000, has decided that Ethiopia was to be held responsible, as occupying

power, for the intentional destruction of the Stela, an object of great historical importance for Eritrea. As neither Ethiopia nor Eritrea were parties to the 1954 Hague Convention, this decision is of great importance for the reconstruction of the customary international law applicable to the protection of cultural property in the event of armed conflict. In paragraph 113 of this decision, the Commission expressly recognizes “that the felling of the stela was a violation of customary international humanitarian law.”

Hence, based on this evidence of international practice, and contrary to the negative opinion maintained by certain authors, one can conclude that, currently, a general principle of international law has formed that imposes upon all States the duty to abstain, in the event of armed conflict, from acts of deliberate destruction of cultural property of great importance for the people or for the international community as a whole.

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

Στην παρούσα εργασία, όπως ήδη αναφέρθηκε στην εισαγωγή, γίνεται μετάφραση ενός αποσπάσματος ενός τόμου, στον οποίο αναλύεται η σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, κυρίως όσον αφορά στο φάσμα του διεθνούς δικαίου. Το κείμενο πηγή έχει συνταχθεί στην αγγλική γλώσσα, ενώ το κείμενο στόχος, στην ελληνική. Η έκταση του κειμένου-πηγή είναι 3.117 λέξεις, ενώ συντάκτες του είναι οι Silvia Borelli και Federico Lenzerini. Το εν λόγω βιβλίο έχει συνταχθεί με στόχο την εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τη σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς στο νομικό γίνεσθαι. Αξίζει να σημειωθεί ότι στόχο της παρούσας πτυχιακής δεν αποτελεί η ανάπτυξη κάποιας νέας θεωρίας επί της τεχνικής μετάφρασης καθώς πρόκειται αμιγώς για μετάφραση και όχι για έρευνα. Αφορά, λοιπόν, πρακτική εφαρμογή γνώσεων και δεξιοτήτων που αποκτήθηκαν στο πλαίσιο της φοίτησής μου στο τμήμα. Ωστόσο, η τριβή με το κείμενο επιτρέπει την εξαγωγή ορισμένων συμπερασμάτων που θα σχολιαστούν εκτενέστερα κατωτέρω.

Αναφορικά με τις θεωρίες στις οποίες βασίστηκε η εκπόνηση της παρούσας μετάφρασης, ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη Θεωρία του Σκοπού (Skopos Theory). Η συγκεκριμένη θεωρία καθιερώθηκε από τους Γερμανούς γλωσσολόγους Χανς Βερμέερ και Καταρίνα Ράις, ενώ η κεντρική ιδέα που την περιβάλλει είναι ότι κατά τη μετάφραση, θα πρέπει να δίδεται σημαντική βαρύτητα στο κείμενο που δημιουργείται από τον μεταφραστή, ήτοι στο κείμενο-στόχο. Η Θεωρία του Σκοπού ορίζει τη μετάφραση ως μια διαδικασία με έναν συγκεκριμένο στόχο και σκοπό, ο οποίος, βέβαια, επηρεάζεται και μεταβάλλεται ανάλογα με τις γνώσεις, το κοινωνικό υπόβαθρο, τις αξίες του αποδέκτη. Το κείμενο-πηγή κρίνεται κατώτερο από το κείμενο-στόχο. Οι κανόνες της Θεωρίας του Σκοπού είναι οι εξής: 1) το κείμενο-στόχος πρέπει να διέπεται από εσωτερική συνοχή 2) πρέπει να υπάρχει στενός συσχετισμός του κειμένου-στόχος με το κείμενο-πηγή 3) το κείμενο-στόχος καθορίζεται ολοκληρωτικά από έναν συγκεκριμένο σκοπό. Συγκεκριμένα, το κείμενο που επεξεργάστηκα διαθέτει αμιγώς πληροφοριακό και ενημερωτικό σκοπό, καθώς πρόκειται για απόσπασμα έρευνας που στόχο έχει να δια φωτίσει τους αναγνώστες-δέκτες σχετικά με ένα ζήτημα για το οποίο οι μέχρι πρότινος πληροφορίες που παρέχονταν, ήταν ομολογουμένως ανεπαρκείς και ελλιπείς.

Επιπροσθέτως, οι μεταφραστικές στρατηγικές που ακολουθήθηκαν κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας, βασίστηκαν στη θεωρία και κατηγοριοποίηση των μεταφραστικών τεχνικών από τους Vinay και Darbelnet. Σύμφωνα με τη μεταφραστική τους θεωρία, η μετάφραση υπάγεται σε δυο μεγάλες κατηγορίες: την άμεση και την έμμεση μετάφραση. Η άμεση μετάφραση περιλαμβάνει το έκτυπο, το δάνειο και την κατά λέξη μετάφραση, ενώ η έμμεση μετάφραση εμπεριέχει την ισοδυναμία, τη μετατροπή, τη μετάταξη, την προσαρμογή, τη συρρίκνωση και την επέκταση. Η συγκεκριμένη θεωρία και κατηγοριοποίηση αποσκοπεί στην πρόσληψη του κειμένου-πηγή αρχικά, και, έπειτα, στη δημιουργία ενός κειμένου-στόχος που διακρίνεται από επικοινωνιακή ισοδυναμία ως προς το πρωτότυπο κείμενο. Η διαδικασία αυτή συμβάλλει στην παραγωγή ενός ισοσθενούς κειμένου προς το κείμενο-πηγή.

Όσον αφορά στην ορολογία του κειμένου, οι όροι που συναντώνται στο κείμενο πηγάζουν κατά βάση από τον τομέα της νομικής (πχ international law, treaty, protocol, declaration, convention, court of justice, jurisdiction), ενώ σε αρκετά σημεία απαντώνται και τύποι γενικού περιεχομένου. Το κείμενο είναι αμιγώς νομικής φύσεως, σε μια πιο λογοτεχνική, βέβαια, απόδοση, επομένως εύλογα η ορολογία του προέρχεται κατά κόρον από το πεδίο της συγκεκριμένης επιστήμης. Για την τεκμηρίωση των όρων, χρησιμοποιήθηκαν ως επί το πλείστον ηλεκτρονικές πηγές, κυρίως δε γλωσσάρια, λεξικά και βάσεις ορολογίας. Ταυτόχρονα, δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή και μελέτη σε παράλληλα κείμενα με κοινό, νομικό περιεχόμενο, έτσι ώστε να ληφθούν αποφάσεις σχετικά με την επιλογή της ορολογίας που χρησιμοποιήθηκε. Η πλειονότητα των αποδόσεων των νομικών όρων συλλέχθηκε από το IATE (Interactive Terminology for Europe, Διαδραστική ορολογία για την Ευρώπη), που αποτελεί την κεντρική βάση ορολογίας της ΕΕ και συμπεριλαμβάνει όρους από μια σημαντική γκάμα τομέων και πεδίων. Επιπλέον, όσον αφορά στους νομικούς όρους, ιδιαίτερα επικουρικό ήταν το EUR-LEX, το οποίο αποτελεί τον επίσημο ιστότοπο δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δημοσιεύεται σε 24 επίσημες γλώσσες της ΕΕ.

Σε γενικές γραμμές, το κείμενο που μεταφράστηκε στην παρούσα πτυχιακή εργασία χαρακτηρίζεται από συχνό μακροπερίοδο λόγο. Όσον αφορά στο λεξιλόγιο, εάν ο αναγνώστης διαθέτει βασικές γνώσεις των πεδίων της νομικής και είναι εξοικειωμένος με τη βασική ορολογία, δε θα δυσκολευόταν να κατανοήσει το κείμενο, καθώς τα νοήματα είναι σαφή και αρκετοί από τους όρους του κειμένου επαναλαμβάνονται σε όλη την έκτασή του. Όσον αφορά τη δομή του, είναι χωρισμένο σε παραγράφους, που υπάγονται σε κάποιο θεματικό υπότιτλο, χαρακτηριστικό που καθιστά το κείμενο περισσότερο εύληπτο για τον αναγνώστη.

Αναφορικά με την απόδοση ορισμένων όρων, υπήρξαν κάποια μεταφραστικά «διλήμματα». Έπειτα από έρευνα σε παράλληλα κείμενα, η συχνότητα εμφάνισης και το περιεχόμενο στο οποίο βρισκόταν ο εκάστοτε όρος αποτέλεσε τον παράγοντα που καθόρισε τις τελικές επιλογές. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα εξής:

1. American Journal of International Law: αποφασίστηκε να μη μεταφραστεί, αλλά να διατηρηθεί ως έχει, καθώς σε κάθε έγκυρο παράλληλο κείμενο που έγινε σχετική έρευνα, οι συντάκτες δεν προέβησαν σε μετάφραση, αλλά εφάρμοσαν τη μεταφραστική τεχνική του δανείου.
2. John Merryman: όλα τα κύρια ονόματα μεταγράφηκαν στα ελληνικά με την τεχνική της απλοποίησης (→ Τζον Μέριμαν).
3. Cultural Property: ο συγκεκριμένος όρος είναι ο πλέον επαναλαμβανόμενος σε όλη την έκταση του κειμένου. Συνεπώς, δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στη σωστή απόδοσή του και επιλέχθηκε η μετάφραση ως «πολιτιστικό αγαθό/πολιτιστικά αγαθά», έπειτα από σύγκριση σε παράλληλα κείμενα γραμμένα τόσο στη γλώσσα-πηγή όσο και στη γλώσσα-στόχο, στις επίσημες ιστοσελίδες των οργάνων της ΕΕ.
4. «supports the broadest access and circulation to facilitate exchange»: στο συγκεκριμένο χωρίο, χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της μετατόπισης, καθώς το facilitate μετατράπηκε από ρήμα σε ουσιαστικό. Άλλαξε, δηλαδή, η γραμματική κατηγορία, ενώ παράλληλα διατηρήθηκε το ίδιο νόημα (→ και υποστηρίζει την ευρύτερη πρόσβαση και κυκλοφορία για τη διευκόλυνση της ανταλλαγής).

5. Artifacts/crafts: έπειτα από έρευνα σε γλωσσάρια τεχνικής ορολογίας, οι δύο όροι αποδόθηκαν ως «τεχνούργημα» και «τεχνουργία», αντίστοιχα, κάνοντας έτσι ευδιάκριτη τη μεταξύ τους «λεπτή» διαφορά.
6. , but also as public patrimony which is the duty: σε ορισμένα σημεία, ο λόγος είναι τόσο μακροπερίοδος που θα μπορούσε ενδεχομένως να κουράσει ή να συγχύσει νοηματικά τον αναγνώστη. Έτσι, στη συγκεκριμένη περίπτωση, έγινε διαχωρισμός των περιόδων (→, αλλά και ως δημόσιο κτήμα. Χρέος των κυβερνήσεων).
7. of the evolving structure of international law of armed conflict: στο σημείο αυτό, έγινε προσπάθεια για την αποφυγή της επανάληψης της γενικής πτώσης, ώστε να αποφευχθεί τυχόν περιττή πολυπλοκότητα στη ροή του λόγου (→στο πλαίσιο της εξελισσόμενης δομής του διεθνούς δικαίου όσον αφορά στις ένοπλες συγκρούσεις).
8. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO): αναφορικά με τα ονόματα οργανισμών και οργάνων, η μετάφρασή τους βασίστηκε στις επίσημες ιστοσελίδες των ίδιων (→Εκπαιδευτικής, Επιστημονικής και Επιμορφωτικής Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO). Στη συγκεκριμένη περίπτωση, βέβαια, το ακρωνύμιο διατηρήθηκε στα αγγλικά, καθώς ο Έλληνας αναγνώστης είναι ιδιαίτερα εξοικειωμένος με το συγκεκριμένο.
9. Convention: σύμφωνα με τα επίσημα γλωσσάρια των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο πλέον κατάλληλος όρος για τη μετάφραση της συγκεκριμένης λέξης είναι η «σύμβαση».
10. Cultural site: επιλέχθηκε η μετάφραση «χώρος πολιτιστικού ενδιαφέροντος», καθώς θεωρώ ότι αποδίδει με τον καλύτερο τρόπο τη νοηματική σημασία της συγκεκριμένης φράσης.
11. –it had the instrumental role: έγινε αντικατάσταση του σημείου στίξης (παύλα). Χρησιμοποιήθηκε αντ’ αυτής η παρένθεση, καθώς χρησιμοποιείται ως επί το πλείστον στην ελληνική γλώσσα (διαδραμάτισε πρωταρχικό ρόλο).
12. Rule: το συγκεκριμένο ρήμα μεταφράστηκε ως «απεφάνθη», καθώς το κείμενο είναι νομικής φύσεως.
13. Subsistence: η απόδοση «ιδιοκατανάλωση» εξυπηρετεί πλήρως τη σημασία της λέξης.
14. Customary law: μεταφράστηκε ως «εθιμικό δίκαιο», έπειτα από έρευνα σε νομικά έγγραφα.
15. one need only remember: το γ’ ενικό μετατράπηκε σε α’ πληθυντικό, καθώς θεώρησα ότι ο συντάκτης επιθυμεί να προσδώσει μια «οικουμενικότητα» και μια συλλογικότητα στη γραφή του (→ αρκεί να θυμηθούμε).
16. “There is no safe way to retain them otherwise than by ruining them. And he who becomes master of a city accustomed to freedom and does not destroy it, may expect to be destroyed by it”: λόγω της χρήσης εισαγωγικών, κατανοούμε ότι πρόκειται για αυτούσια μετάφραση του λόγου. Έτσι, έπειτα από έρευνα για την εύρεση του αντίστοιχου πρωτότυπου χωρίου, μεταφρασμένου στα ελληνικά, χρησιμοποιήθηκε η αυτούσια μετάφραση.

17. 'De Jure belli libri tres' : πρόκειται για λατινική έκφραση που σε καμία περίπτωση δε θα γινόταν απόπειρα να μεταφραστεί, τόσο στο πρωτότυπο όσο και στο μετάφρασμα.

Όσον αφορά στη σύνταξη του κειμένου, όπως προαναφέρθηκε, ο λόγος που προτίμησε να χρησιμοποιήσει ο συγγραφέας χαρακτηρίζεται από μεγάλες περιόδους. Αν και το γεγονός αυτό θα μπορούσε να προκαλέσει σύγχυση στον αναγνώστη, έγινε προσπάθεια να διατηρηθεί ο μακροπερίοδος λόγος, καθώς τα νοήματα κάθε περιόδου ήταν μεστά και δε δύναντο να διασπαστούν ή να χωριστούν. Παρόλα αυτά, προς αποφυγή ακριβώς πιθανών νοηματικών προβληματισμών από την πλευρά του αναγνώστη-δέκτη, χρησιμοποιήθηκαν ορισμένες συνδετικές ή εμφατικές λέξεις που διευκόλυναν την κατανόηση της ροής του λόγου (πχ «της σχέσης τους με τα διάφορα πλαίσια στα οποία προέκυψε το πρόβλημα της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, ήτοι, πόλεμος ή ειρήνη», «αλλά και ως μέρος του "εδάφους", του φυσικού, δηλαδή, δημόσιου χώρου που διαμορφώνει την κοσμοθεωρία μας»).

Αναφορικά με τη γραμματική, παρατηρούμε ότι οι χρόνοι που χρησιμοποιούνται είναι τόσο παροντικοί όσο και παρελθοντικοί (κατά την εξιστόρηση γεγονότων), γεγονός που έγινε σεβαστό κατά τη μεταφραστική διαδικασία και δεν υπέστη αλλαγές. Όσον αφορά τα πρόσωπα, όπως προαναφέρθηκε, σημειώθηκαν ορισμένες μετατροπές από το γ' ενικό στο α' πληθυντικό, με σκοπό τη βέλτιστη μετάδοση των νοημάτων του κειμένου.

Συμπερασματικά, η μετάφραση αποτελεί ζωτικό τομέα στον κόσμο της παγκόσμιας επικοινωνίας και της διασύνδεσης πολιτισμών. Η ικανότητα να μεταφράζουμε νοήματα και έννοιες από μία γλώσσα σε μία άλλη διευρύνει την πρόσβασή μας σε γνώσεις και πληροφορίες ανεξαρτήτως γλωσσικών φραγμών. Ειδικά στον νομικό τομέα, η ακρίβεια και η σαφήνεια των μεταφράσεων είναι ζωτικής σημασίας. Μία παρερμηνεία μπορεί να έχει σοβαρές νομικές συνέπειες, επομένως, ο μεταφραστής νομικών κειμένων πρέπει να διαθέτει εξειδικευμένες γνώσεις και εμπειρία στον τομέα.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Lenzerini, F. (2012). Cultural heritage, cultural rights, cultural diversity. Unisi.
https://www.academia.edu/87263502/Cultural_Heritage_Cultural_Rights_Cultural_Diversity
- Trisnawati, I. K. (2014). Skopos theory: A practical approach in the translation process. *Englisia Journal*, 1(2), 246--254. doi:10.22373/ej.v1i2.186
- UNESCO. (n.d.). Intangible Cultural Heritage of Greece. <https://ayla.culture.gr/en/>
- UNESCO: Έγκλημα πολέμου η καταστροφή αρχαίων ασσυριακών μνημείων από το I.K. (2015, March 6). Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ.
<https://www.naftemporiki.gr/society/159807/unesco-egklima-polemou-i-katastrofi-archaion-assyriakon-mnimeion-apo-to-i-k/>
- Αναστασίου, Δ. (2018). Secret agents' individual criminal responsibility for international law violations: secret prisons and torture [Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Νομική Σχολή, Τμήμα Νομικής].
<https://ikee.lib.auth.gr/record/297103?ln=el>
- Ζωγραφίδου-Καραγάλιου, Ζ. (1996). Ο ΗΓΕΜΟΝΑΣ (1st ed.). ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΑΝΙΑΣ.
<https://eclass.uop.gr/modules/document/file.php/BOA107/%CE%9D%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BB%CE%BF%20%CE%9C%CE%B1%CE%BA%CE%B9%CE%B1%CE%B2%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%B9-%CE%9F%20%CE%97%CE%B3%CE%B5%CE%BC%CF%8C%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CE%92%CE%AC%CE%BD%CE%B9%CE%B1%CF%82%20%281996%29.pdf>
- Ηνωμένα Έθνη. (2023, December 20). ΑΡΧΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ - Greece. Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης Του ΟΗΕ - Greece. <https://unric.org/el/>
- Κατσίκη, Α. (2020). ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ ΚΡΑΤΩΝ [ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ].
<https://ikee.lib.auth.gr/record/319259/files/GRI-2020-27335.pdf>
- Κύριοι παράγοντες στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς: διεθνείς οργανισμοί. (n.d.). European Commission: Culture and Creativity.
<https://culture.ec.europa.eu/el/cultural-heritage/main-actors-on-cultural-heritage/main-actors-on-cultural-heritage-international-organisations>
- Κώνστα, Ε. (2017). ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ: Μελέτη ενδεικτικών περιπτώσεων [ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ].
<https://ir.lib.uth.gr/xmlui/bitstream/handle/11615/47208/16168.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Συγκρούσεις στα σύνορα Ταϊλάνδης και Καμπότζης. (2011, February 17). EUR-LEX.
<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:188E:0057:0059:EL:PDF>